

F. DELLA CORTE
Le Bucoliche di Virgilio
commentate e tradotte

Università di Genova.

Facoltà di Lettere.

Publicazioni dell'Istituto
di Filologia Classica e Medievale,
núm. 88, Gènova 1985, 201 pp.

El llibre de què donem notícia no és pas una novetat: es tracta de la reimpressió fotostàtica de la darrera edició (1967¹²) del comentari de Francesco della Corte a les *Bucòliques* virgilianes (la primera edició és de l'any 1939).

No és un llibre que s'hagi de comentar o criticar des del punt de vista del filòleg llatinista estudiós de la primera obra de Virgili, sinó des de l'òptica del divulgador. La intenció de Francesco della Corte era i és (així ho indica al prefaci) posar a l'abast del públic amant del món antic una part de l'obra d'un dels seus poetes més importants i, sobretot, que més va informar els segles posteriors a ell.

Per a nosaltres, aquesta és l'única fita que vol aconseguir el comentari, i ajuda a arribar-hi el fet que, al final del llibre, hom trobi una traducció, acurada i sentida, de les *Bucòliques* per «dar modo, anche a qui non possiede appieno la lingua latina, di porsi in contatto con un poeta straordinariamente vicino a noi» (prefaci).

Només desitgem, doncs, deixar constància d'aquesta reproducció i, més en general, lloar el bon sentit que guia els editors de l'Istituto di Filologia Classica e Medievale de la Universitat de Gènova, els quals estan dedi-

cant alguns dels seus esforços a recuperar textos útils que es trobaven fora de la circulació comercial habitual.

Joan Gómez i Pallarès

Los géneros literarios.
Actes del VIIè Simposi d'Estudis
Clàssics, 21-24 de març de 1983

Secció Catalana de la Societat
Espanyola d'Estudis Clàssics.

Servei de Publicacions de la
Universitat Autònoma
de Barcelona, Bellaterra
1985, 294 pp.

Era molt esperada la publicació d'aquestes actes, corresponents al VII Simposi d'Estudis Clàssics organitzat per la Secció Catalana de la Societat Espanyola d'Estudis Clàssics, que es celebra bianualment en diferents indrets, sempre ben escollits, del Principat. Una iniciativa que cal encoratjar i a la qual cal donar suport vivament i sense cap mena de dubtes, cosa que aprofita per fer, des d'aquestes línies, qui les signa.

Però passem ja a la ressenya del volum miscel·lani que formen les actes d'aquest simposi. Es tracta d'un volum compost per vin-i-quatre articles, —a més del discurs d'obertura—, que foren pronunciats en un marc especialment adequat, vora el mar i sota el cel cerulis de la mediterrània Sitges, si tenim present que el contingut de les

ponències i les comunicacions tenia per objecte l'estudi dels gèneres literaris en les literatures clàssiques nascudes a les ribes d'aquest *mare nostrum*.

Entorn de tres llengües, català, castellà i francès, s'agrupen un seguit d'articles que tracten temes molt diversos: hi ha treballs que aporten nous punts de vista sobre l'epopeia grega, bizantina o occidental, i estudis que intenten esbrinar les coincidències entre la crisi del Dret romà i l'inici de la narrativa. Aquest és un dels valors, al meu parer, que aporta la publicació de les actes d'un simposi d'aquestes característiques. Per l'extensió del camp d'acció de les comunicacions que s'hi presenten, el volum que en resulta adquireix una utilitat molt diversa i d'ample ventall. Un historiador de la pedagogia, per exemple, pot considerar de gran interès un article com el de José Martínez Gázquez, *La descripción del maestro ideal en Quintiliano y Plinio el Joven*, i un professor de literatura catalana pot completar alguns aspectes lèxics i etimològics de literatura popular amb l'article de Miquel Dolç, *Llatinades en el cançoner popular de Mallorca*.

Enllaçant amb la literatura oral, però en aquest cas llatina, Josep Clossa Farrés, en l'article «*Fabula*»: *Una aproximació a la literatura llatina oral*, incideix en la posició de Ciceró envers la tradició de la *fabula*. I d'una fàbula a una altra. M. Teresa Callejas analitza els *Rasgos de la fábula milesia en la novela de Alejandro: Nectanebo y Olimpiade*.

Les grans línies del Simposi, però, varen ser dibuixades per la mà de Pierre Grimal, Manuel Fernández-

Galiano, Dulce Estefanía i, en uns aspectes ja més concrets, per Carmen Codoñer i María C. Giner, autores de les conferències del simposi, a més de Pedro Luis Cano.

La théorie des genres littéraires dans l'«Art Poétique» d'Horace és el tema del discurs sintètic i precís del professor de la Sorbona, gran coneixedor de l'autor llatí, especialment en el vessant de crític literari. La influència de les teories aristotèliques sobre el poeta romà i l'anàlisi dels passatges concrets en els quals Horaci desenvolupa la noció de *gènere*, són estudiats per Pierre Grimal.

D'altra banda, Fernández-Galiano, en un article amb una acumulació de citacions bibliogràfiques realment impressionant, fa un seguit de consideracions interessantíssimes sobre el problema, tan debatut i complicat, de l'autenticitat en la transmissió dels textos clàssics: *Tipología de los problemas de autenticidad en las literaturas clásicas*. L'autor repassa els gèneres i les obres dels escriptors grecs principalment, amb algunes incursions en la literatura llatina. El resultat esdevé una síntesi crítica de la història de la literatura grega.

La doctora Dulce Estefanía, de la Universitat de Santiago de Compostela, en el seu treball *Epopeya heroica, poema histórico, panegírico poético: un intento de definición* aconsegueix delimitar perfectament els trets que diferencien l'*Eneida* de Virgili, les *Púniques* de Sili Itàlic i l'*Argonàutica* de Valeri Flac, que són totes epopeies heroiques, de la *Farsàlia*, poema històric, i entroncar aquests dos gèneres amb el panegíric poètic que participa així d'una doble naturalesa, afirmació

que il·lustra amb l'anàlisi de les obres de Corip i de Claudià.

Carmen Codoñer, en el seu estudi *Las crónicas latinas del siglo IV*, analitza el marc sòcio-polític i cultural que viu el segle IV, i que promou un tipus ben concret i especial de gènere literari: la crònica, que l'autora defineix amplament i delimita entre els gèneres que hi són afins. La segona part de l'article incideix en profunditat en la figura de Sulpici Sever i la seva obra. Una anàlisi de la concepció ideològica de Sever i un seguit de precisions sobre els estudis fets per Van Andel, Prete i Fontaine completen aquest treball llarg i interessant que omple un buit en la bibliografia del segle IV.

Un estudi aclaridor sobre *Biografía colectiva griega*, de María C. Giner de Salamanca, ens permet conèixer la bona acollida que tenia a Grècia un gènere com el biogràfic, que va arrel·lar fortament en totes les literatures occidentals. Després de glossar i de fer un repàs de les manifestacions literàries més importants en aquest gènere, l'autora ha elaborat un catàleg de les varietats representades en la bibliografia col·lectiva.

A més d'una introducció sobre la fortuna que han tingut al llarg de la història del cinema les llegendes del cicle troià, a *El ciclo troyano: «Helena»* (1924), Pedro Luis Cano fa una anàlisi exhaustiva del contingut de l'«Helena» de Manfred Noa, i la compara amb altres films que tracten la mateixa temàtica, al mateix temps que ressalta les coincidències amb el mite clàssic o les diferències que l'en separen.

També versen sobre el gènere èpic

els treballs de Josep Alsina, *Homer i l'èpica occidental*, i de Juan Valero Garrido, *En torno a la epopeya bizantina*. El catedràtic doctor Alsina demostra plenament, en l'article mencionat, la influència de la poesia homèrica sobre l'èpica europea i la manca de paral·lelismes entre l'epopeia occidental medieval i Homer.

D'altra banda, Juan Valero analitza la influència de l'epopeia bizantina en la literatura posterior en el seu treball *En torno a la epopeya bizantina*, després de fer un estudi comparatiu dels dos textos més representatius del gènere: el *Poema de Belisari* i el *Digenis Akritas*.

Pel que fa a la història, Gregorio Hinojo Andrés, de la Universitat de Salamanca, ens proposa l'anàlisi de *La historia como género literario: «opus... unum hoc oratorium maxime»*. Es basa sobretot en Ciceró per mostrar les diferències i les similituds entre la història i l'oratoría, i la conveniència o no de barrejar l'un i l'altre gèneres en honor de la veracitat històrica.

També de coincidències entre gèneres literaris va basar la seva comunicació Vicente Cristóbal en tractar de les *Fronteras de la poesía bucólica virgiliana con otros géneros poéticos*. De Virgili també, però en aquesta ocasió de la influència que exercí sobre Pacia, tracta la digressió d'Àngel Anglada, *Virgili, «Eneida» VI, 595-600 i Pacia, «De Paenitentibus», XI, 5, 311-316*.

El treball de Marcelo Martínez Pastor, *Elementos de lengua poética en el «Poema de Almería»*, estudia comparativament els aspectes sintàctics de la coordinació i la subordinació en el

poema citat i la crònica en prosa de la qual forma part. I seguim dins de la poesia llatina quan llegim l'estudi de Felisa del Barrio, *Innovaciones de Maximiano Etrusco en el género elegíaco*, en el qual s'assenyalen les aportacions originals més importants d'un autor tardà a un gènere, l'elegíac, que havia tingut com a un dels seus màxims representants Properci, sobre el qual s'estenen Enrique Camón i Jordi Saura en el seu article *Propercio, epistológrafo*. Intenten demostrar-hi aquest aspecte poc estudiat de Properci, com a cultivador de l'epístola en vers a la manera d'Ovidi. I precisament *El género epistolar en la literatura latina* és estudiat per José Antonio Enríquez pel que fa als seus orígens a Roma, i a les analogies entre l'epístola grega i romana.

D'altra banda, en el pla de la teoria literària, Enrique Otón Sobrino es planteja, en un assaig concís i clar, el problema sempre candent que ell anomena *Convencionalismo del género e innovación del autor*. La literatura creada sobre la literatura i l'originalitat deguda a la personalitat de l'autor són estudiades aquí des d'un punt de vista teòric.

En un pla més concret, Mariàngela Vilallonga, amb l'article *Marcial a l'obra de Jeroni Pau*, estudia la influència que l'epigramista llatí va exercir sobre l'humanista barceloní mitjançant l'estudi de les fonts literàries. Jaume Juan, de la Universitat de Barcelona, en un article titulat *El cos humà, cànon literari i arquitectònic*, fa una síntesi de les teories sobre la proporcionalitat en la literatura llatina.

Finalment, José M. Royo Arpón estudia l'origen de la novel·la llatina

en relació amb la crisi de la jurisprudència en el seu treball *Consideraciones sobre la coincidencia de la crisis del Derecho romano y el inicio de la narrativa*. I Rosario Cortés Tovar estudia una obra controvertida de Sèneca en el treball «*Laudatio principis*» y «*consolatio*» en «*Ad Polybium*»: *El uso de dos géneros epidícticos*, en el qual fa una anàlisi literària per tal d'arribar a una interpretació aclaridora del contingut de l'obra mencionada.

Tot plegat és un bon recull de treballs que abasten la major part dels gèneres literaris de les literatures clàssiques. Exactament el propòsit del simposi i d'aquestes actes.

Mariàngela Vilallonga

CARLOS GARCÍA GUAL y

MARÍA JESÚS IMAZ

La filosofía helenística: éticas y sistemas

Editorial Cincel, Madrid 1986.

Serie Historia de la Filosofía,
volumen 6, 232 pp.

Dins la sèrie «*Historia de la Filosofía*», els autors C. García Gual i María Jesús Imaz ens ofereixen aquest llibre, que neix d'una necessitat docent: l'estudiós té a l'abast un bon